

Een analyse van het voorstel van de Expertgroep **BKE/SKE**

□ Harry Molkenboer

De Expertgroep BKE/SKE heeft in opdracht van de Vereniging Hogescholen een voorstel geschreven voor een programma van eisen voor de basis- en seniorkwalificatie examinering (BKE/SKE). Het voorstel is gebaseerd op de Kwaliteitspiramide van eigentijds toetsen en beoordelen, de toetscyclus en vier onderscheidende factoren. Het resultaat bestaat uit leeruitkomsten, indicatoren voor BKE en SKE en zes beoordelingscriteria waarmee examinatoren hun toetstechnische kennis en kunde kunnen aantonen.

De Expertgroep

De opdracht

Naar aanleiding van ongerustheid over en kritiek op de kwaliteit van hbo-diploma's is het rapport *Vreemde ogen dwingen* van de Commissie Bruijn verschenen (Commissie externe validering examenkwaliteit, 2012). Over de noodzakelijke toetsdeskundigheid rapporteert de commissie het volgende: 'Een docent dient aantoonbaar over voldoende onderwijskundige/didactische deskundigheid te beschikken, en daarbinnen over toetsdeskundigheid om zich te kwalificeren als (zelfstandig) examiner, (extern) lid van een examencommissie bij de eigen of een andere hogeschool, assessor of gecommiteerde. Ter externe validering stelt de commissie voor om [...] de certificering van examinatoren in het h(b)o vast te leggen in een BKE/SKE: Basiskwalificatie examinering en Senior-kwalificatie examinering. Dit model dient nader te worden uitgewerkt ...' (p. 41). Deze uitwerking is uitgevoerd door de Expertgroep BKE/SKE die

hiervoor opdracht heeft gekregen van de Vereniging Hogescholen. Het resultaat van het werk van de Expertgroep is een voorstel voor een programma van eisen voor BKE en SKE onder de titel *Verantwoord toetsen en beslissen in het hoger beroepsonderwijs* (oktober 2013).

In de opdracht aan de Expertgroep ging het met name om het opstellen van een programma van eisen voor een module BKE. Daarnaast diende de noodzaak voor het ontwikkelen van een module SKE te worden onderzocht.

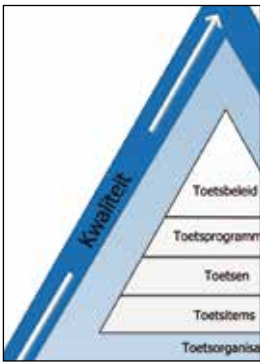
De uitwerking

De Expertgroep onder leiding van Dominique Sluismans heeft een inventarisatie gemaakt van bestaande toetscursussen. De belangrijkste conclusies hieruit zijn:

- Het aanbod is grotendeels gericht op toetsontwerp, minder op het niveau van toetsprogramma en toetsbeleid.
- Het is niet helder of en hoe certificering van leeruitkomsten plaatsvindt en hoe en door wie de effecten van de scholing worden geborgd.

Op grond van de eerste constatering heeft de Expertgroep ervoor gekozen om ook een module SKE te ontwikkelen. Met de tweede conclusie heeft de Expertgroep in het voorstel, waarschijnlijk bewust, verder niets gedaan!

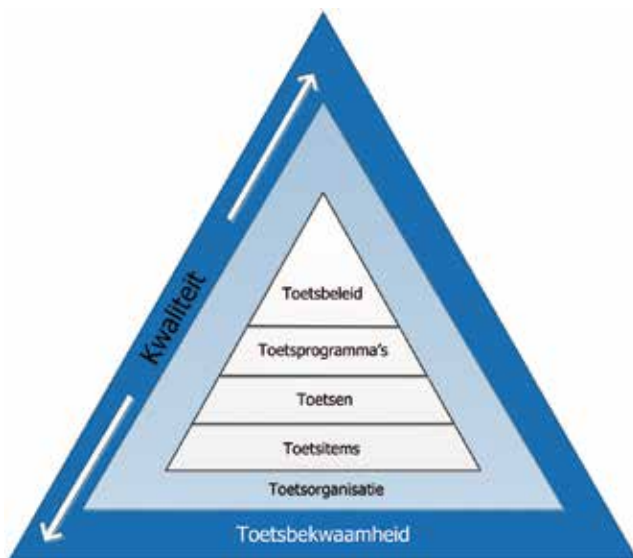
De Expertgroep heeft de opdracht om een programma van eisen te ontwikkelen voor de module BKE (en SKE) geoperationaliseerd naar leeruitkomsten en indicatoren voor de gewenste toetstechnische kennis en vaardigheden. Met leeruitkomsten worden leerdoelen/eindtermen bedoeld en met indicatoren de toetstermen. Daarnaast zijn beoordelingscriteria voorgesteld die de bewijslast moeten leveren waaraan een gekwalificeerd examiner moet voldoen. Het voorstel van de Expertgroep is te downloaden via de website van de Vereniging Hogescholen: <http://www.vereniginghogescholen.nl>.

De Expertgroep heeft modellen voor Basis- en Seniore kwalificatie Examinering uitgewerkt

Het conceptuele kader

Als conceptueel kader is gekozen voor de Kwaliteitspiramide van eigentijds toetsen en beoordelen (zie figuur 1) en de gebruikelijke toetscyclus, inclusief de bijbehorende producten (zie figuur 2).

Figuur 1. Kwaliteitspiramide van eigentijds toetsen en beoordelen (Joosten-ten Brinke, 2011; Sluijsmans, Peeters, Jakobs & Weijzen, 2012)

Figuur 2. Toetscyclus met bijbehorende producten

Het resultaat van de toetspiramide is toetsbekwaamheid. Daar dragen alle elementen aan bij. De piramide biedt de kapstok om zowel de module BKE als de module SKE aan op te hangen en met elkaar in verbinding te brengen. De lagen Toetsitems en Toetsen vormen samen met de toetscyclus de basis voor de BKE-module. De lagen Toetsprogramma's en Toetsbeleid vormen de basis voor de SKE-module.

De zeven fasen van de toetscyclus zijn voor elke toetsvorm toepasbaar. De kwaliteit van toetsen en beoordelen is afhankelijk van elke fase in het toetsproces. De kwaliteit van de gehele toets is zo hoog als die van de zwakste schakel. Als bijvoorbeeld de toetsvormen niet goed zijn ontwikkeld, heeft dat gevolgen voor alle volgende fasen. Dat de bijbehorende producten worden beschreven maakt de cyclus concreet en beoordeelbaar. Voor een gedetailleerde beschrijving van de kwaliteitspiramide en de toetscyclus wordt verwezen naar het voorstel van de Expertgroep.

Onderscheid BKE en SKE

Om de leeruitkomsten en indicatoren voor de BKE en SKE modules goed te kunnen bepalen, heeft de Expertgroep vier onderscheidende factoren gedefinieerd die het verschil tussen BKE en SKE aangeven. Dit heeft geleid tot het volgende schema dat geheel is overgenomen uit het voorstel (zie tabel 1).

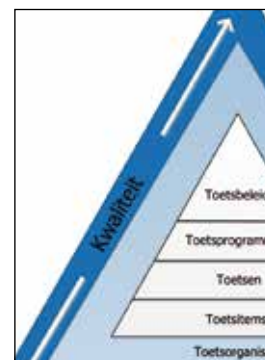
Leeruitkomsten en indicatoren

Op basis van de kwaliteitspiramide, de toetscyclus en de onderscheidende factoren zijn zowel voor BKE als SKE de leeruitkomsten en indicatoren voorgesteld. In dit artikel worden alleen de leeruitkomsten weergegeven (zie tabel 2) en een enkele indicator als voorbeeld. Voor het volledige overzicht wordt naar het voorstel verwezen.

Twee voorbeelden van de dertien indicatoren die bij leeruitkomst BKE-1 horen, zijn:

- verzamelt de kaders voor de te ontwerpen toets: leeruitkomsten, toetsbeleid, toetsplan en toetsmatrijs;
- kiest voor de te ontwerpen toets een passende toetsvorm gegeven de leeruitkomsten.

De Expertgroep heeft voor BKE en SKE leeruitkomsten en indicatoren voorgesteld

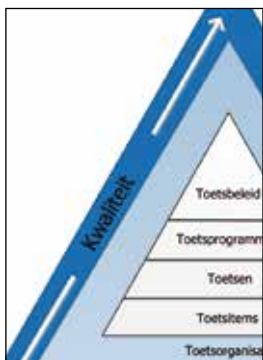

Tabel 1. Onderscheidende factoren BKE en SKE (uit: Verantwoord toetsen en beslissen in het hoger beroepsonderwijs, p. 13)

Factor	BKE	SKE
Betrekingsniveau van de toetsdeskundigheid	Specifieke deskundigheid voor toetsing binnen de eigen onderwijseenheid (c.q. alle toetsen binnen de betreffende onderwijseenheid). Deskundig op de piramidelagen toetsitems en toetsen.	Bredere deskundigheid voor toetsing dan de toetsing van het eigen vak. Deskundig op alle vier de piramidelagen, met de nadruk op toetsprogramma en toetsbeleid.
Begeleiding	De examinerator raadpleegt collega's bij alle fasen van de toetscyclus.	Collegiale intervisies en begeleiden BKE'ers.
Verantwoordelijkheidsniveau	Verantwoordelijk voor beslissingen over studenten op niveau van vak/onderwijseenheid.	Verantwoordelijk voor beslissingen over studenten op niveau van curriculum (propedeuse, hoofdfase, afstudeerfase).
Rol	Examinator, docent, onderwijsontwikkelaar. lid toetscommissie.	Examinator, kwaliteitsborger, senior docent, lid toetscommissie/ examencommissie

Tabel 2. Leeruitkomsten voor BKE en SKE

Piramidelaag	Nr	Beschrijving leeruitkomsten BKE	Nr	Beschrijving leeruitkomsten SKE
Toetsitems en toetsen	BKE-1	Is in staat de toetscyclus toe te passen voor het toetsen van leerresultaten van studenten binnen een vakgebied / module / onderwijseenheid voor een specifieke toetsvorm en levert hiervoor adequaat bewijs in de vorm van een toetsontwerp. Onderbouwt per fase uit de toetscyclus de gemaakte keuzes aan de hand van relevante toetskundige literatuur.	SKE-1	Is in staat de toetscyclus toe te passen voor het toetsen van leerresultaten van studenten binnen verschillende vakoverstijgende modules / onderwijseenheden met verschillende toetsvormen en levert hiervoor adequaat bewijs in de vorm van meerdere toetsontwerpen.
Toetsprogramma	BKE-2	Kan de positie van de toets in het totale toetsprogramma aangeven.	SKE-2	Is in staat de kwaliteit van het toetsprogramma te analyseren en verbeteracties te formuleren.
Toetsbeleid	BKE-3	Kan consequenties van het toetsbeleid benoemen voor de eigen toets.	SKE-3	Levert een bijdrage aan het toetsbeleid van de gehele opleiding.
			SKE-4	Is in staat de kwaliteit van toetsen van collega-examinatoren te evalueren en aanbevelingen te doen gerelateerd aan de visie en het beleid op toetsen van de instelling. Kan collega's op deze manier begeleiden in het verbeteren van toetsen.

Toetsprogramma en toetsbeleid zijn voorwaardelijk voor BKE

Twee voorbeelden van de vier indicatoren die bij leeruitkomst SKE-2 horen, zijn:

- stelt in samenwerking met collega's een toetsplan voor de gehele opleiding op;
- draagt zorg voor kwaliteitsborging van tentamens en examens.

Opmerkingen over de leeruitkomsten en de indicatoren

Door in de BKE het toetsprogramma en het toetsbeleid een plaats te geven, laat de Expertgroep zien dat toetsen niet los gezien kunnen worden van het geheel, cq. toetsprogramma en toetsbeleid. Programma en beleid moeten bij voorkeur beschikbaar zijn voordat aan de uitvoering van BKE kan worden begonnen, ze zijn eigenlijk voorwaardelijk voor een goede BKE.

Door bij toetsitems en toetsen voor de BKE aan te geven dat het om een specifieke toetsvorm gaat, wordt duidelijk dat een examiner niet alle toetsvormen hoeft te beheersen, maar alleen die voor zijn vak relevant zijn. Voor SKE wordt verwacht dat de examiner wel toetsbekwaam is in verschillende toetsvormen.

Voor SKE wordt BKE als voorwaardelijk verondersteld.

De Expertgroep maakt duidelijk dat een lid van de examencommissie over toetstechnische kennis en kunde op SKE-niveau dient te beschikken. Voor een lid van een toetscommissie is dit minder duidelijk. Voor de Expertgroep kan dat niveau zowel op BKE- als SKE-niveau liggen. Dit laat de Expertgroep blijkbaar over aan de situatie binnen een instelling, faculteit of opleiding waar aan toetscommissies verschillende posities en taken worden toegekend.

Beoordelingscriteria

Voor de bewijslast van toetstechnische kennis en kunde voor BKE en SKE maakt de Expertgroep gebruik van de volgende zes criteria: valide, betrouwbaar, transparant, bruikbaar, authentiek en actueel. Voor BKE geldt dat de examiner onder meer producten levert die genoemd zijn bij de toetscyclus. Hij mag hierbij gebruik maken van bestaand toetsmateriaal

om de indicatoren aan te tonen. De SKE-er geeft onderbouwde voorstellen voor verbetering van het toetsprogramma en het toetsbeleid en/of overhandigt een samenhangend toetsprogramma en een samenhangend toetsbeleid.

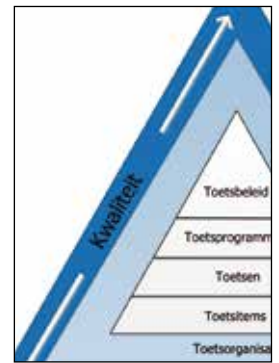
Een verwarrende definitie van examiner

Het rapport *Vreemde ogen dwingen* geeft aan dat een docent tot op het niveau van zijn betrokkenheid over toetstechnische kennis moet beschikken. Om examiner of lid van een examencommissie te zijn dient hij zich aantoonbaar toetstechnisch te kwalificeren. Dit klinkt logisch. De Expertgroep heeft er voor gekozen om het begrip examiner expliciet te beschrijven: 'Met de examiner in het hoger beroepsonderwijs wordt iedere docent/beoordelaar bedoeld die eindverantwoordelijk is voor één of meer fasen van de toetscyclus' (p. 8). Dit lijkt te betekenen dat docenten die wel betrokken zijn bij toetsing - ze ontwikkelen bijvoorbeeld vragen -, maar geen eindverantwoordelijkheid hebben in een fase, niet tot de doelgroep van BKE behoren. Dit kan niet de bedoeling zijn geweest (!). In het algemeen wordt onder examiner iemand verstaan die examens afneemt, iemand die beoordeelt. De Expertgroep bedoelt waarschijnlijk dat elke docent die een rol speelt in de toetscyclus tot de BKE-doelgroep behoort, dit zou duidelijker geweest zijn.

Voorlopig nog geen certificeringstraject

Hoewel *Vreemde ogen dwingen* spreekt over het aantoonbaar toetstechnisch kwalificeren van examinatoren en leden van examencommissies (niet van docenten) wordt in het voorstel nergens over certificering gesproken. Dit is verklaarbaar. Certificeren is complex, omvangrijk en kostbaar. Het gevaar bestaat dat geleerd gaat worden voor het certificaat in plaats van dat toetsbekwaamheid een vanzelfsprekend onderdeel wordt van het vak van de docent en de bedrijfsvoering van de onderwijsinstelling. Er is veel voor te zeggen om het voorstel van de Expertgroep eerst in de praktijk te brengen en na een paar jaar te evalueren. Nu al heeft de Hanzehogeschool de uitwerking van het voorstel van de Expertgroep extern laten legitimeren door Hogeschool Zuyd en Fontys

Een lid van de examencommissie dient over toetstechnische kennis en kunde op SKE-niveau te beschikken

Hogescholen (van der Lei, 2014). Ook dat is een vorm van kwalificering.

De NVE heeft acht verschillende functieprofielen van medewerkers van een examenorganisatie beschreven. Op de Algemene Ledenvergadering van 12 juni 2014 heeft de NVE een uitgewerkt voorstel gedaan voor een register van examenfunctionarissen. Of certificering van BKE opgeleiden hierin op termijn kan worden meegenomen is het onderzoeken waard. Voorlopig kunnen hogescholen zelf bepalen of en hoe ze certificering in willen zetten.

Tot slot

Laten we de definitie van examiner van de Expertgroep maar snel vergeten. De beschrijving sluit niet aan bij wat gangbaar is en plaatst de docent zonder faseverantwoordelijkheid buiten de BKE doelgroep. Dit is het enige punt waar de Expertgroep de plank mis slaat.

De Expertgroep is met een zeer degelijk en doordacht voorstel gekomen. Het is concreet, transparant,

bruikbaar, authentiek, actueel en bovenal uitvoerbaar. Het voorstel is aanvaard door de opdrachtgever, de Vereniging Hogescholen. Het is nu aan de instellingen om het tot uitvoer te brengen.

Literatuur

Commissie externe validering examenkwaliteit hoger beroepsonderwijs (2012). *Vreemde ogen dwingen*. Den Haag, HBO-raad.

Expertgroep BKE/SKE (2013). *Verantwoord toetsen en beslissen in het hoger beroepsonderwijs. Een voorstel voor een programma van eisen voor een basis- en seniorkwalificatie examinering (BKE/SKE)*. Vereniging Hogescholen.

Lei, R. van der (2014). Examinatoren beoordeeld. *Examens, Tijdschrift voor de toetspraktijk* 11(4), 14-17.

□ Ing. H.F.A.M. Molkenboer is redactielid van *EXAMENS* en eigenaar van het Bureau voor Toetsen & Beoordelen. E-mail: harry.molkenboer@toetsen-beoordelen.nl.

A cartoon illustration on the left shows a man in a suit holding a ball, with a speech bubble saying 'NEE, DAT IS NIET WAT WE BEDOELEN MET LEER-DOEL!'. To the right is the logo for 'TEELEN Kennis MANAGEMENT', featuring a stylized owl head and the text 'TEELEN' in large letters, with 'Kennis MANAGEMENT' below it. At the bottom right is the website 'WWW.TEELLEN.NL'.